

УДК 81'367.355.1-116

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.28.2.24>**СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ КИТАЙСЬКИХ БЕЗПІДМЕТОВИХ РЕЧЕНЬ
АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ****THE SPECIFICS OF TRANSLATING CHINESE NON-SUBJECT SENTENCES
INTO ENGLISH****Война М.О.,***orcid.org/0000-0002-0447-7928**кандидат філологічних наук,**асистент кафедри мов і літератур Далекого Сходу та Південно-Східної Азії
Навчально-наукового інституту філології**Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Статтю присвячено аналізу та способам перекладу англійською мовою специфічного типу речення у сучасній китайській мові, а саме безпідметового речення. Безпідметове речення – це термін на позначення різновиду не суб'єктно-предикативного речення у граматиці сучасної китайської мови, що характеризується відсутністю підмета. Функція даного типу речення полягає у тому, щоб описати дію, зміну стану чи ситуації, а не вказати на безпосереднього виконавця дії. Безпідметове речення слід відрізнити від суб'єктно-предикативного з опущеним підметом, чи таким, що мається на увазі. Неповні суб'єктно-предикативні речення не можуть сповна виражати думку поза контекстом чи мовленнєвою ситуацією, в той час як сенс безпідметового речення не залежить від цих умов. Відтак, проблема розрізнення та перекладу таких речень викликає певні труднощі і вимагає ґрунтовних знань з граматики і синтаксису китайської мови. Дослідники та перекладачі пропонують ряд дієвих перекладацьких стратегій та технік, покликаних компенсувати всі відмінності між мовою оригіналу та мовою перекладу та трансформувати речення в найбільш ефективний спосіб, дотримуючись вимог адекватності та повноцінності перекладу. Оскільки китайська та англійська мова належать до різного морфологічного типу, основні відмінності лежать в межах паратаксису та гіпотаксису. Підмет в китайській мові часто може бути не виражений як синтаксично, так і прагматично, в той час як у англійській мові підмет є обов'язковим і часто «керує» всім реченням. Відтворення нормативної граматичної структури англійського речення має починатися з компенсації підмета, і тут існує кілька варіантів, починаючи від використання формального підмета, ввідної конструкції, до прямого використання займенників чи іменників. Структурно-граматичний тип речення, притаманна йому модальність, контекст та мовленнєва ситуація – все це слід зауважувати у процесі китайсько-англійського перекладу безпідметових речень.

Ключові слова: синтаксис, китайська мова, англійська мова, переклад, безпідметове речення.

The article is devoted to the analysis of a specific type of sentence in the modern Chinese language, namely the non-subject sentence, and methods of its translation into English. A sentence without a subject is a term for a type of non-subject-predicative sentence in the grammar of the modern Chinese language, which is characterized by the absence of a subject. The function of this type of sentence is to describe an action, change of state or situation, and not to indicate the immediate performer of the action. A sentence without a subject should be distinguished from a subject-predicative one with an omitted subject, or one that is implied. Incomplete subject-predicative sentences cannot fully express an opinion outside the context or speech situation, while the meaning of a non-subject sentence does not depend on these conditions. Therefore, the problem of distinguishing and translating such sentences causes certain difficulties and requires thorough knowledge of grammar and syntax of the Chinese language. Researchers and translators offer a number of effective translation strategies and techniques designed to compensate all the differences between the original language and the target language and to transform the sentence in the most effective way, complying with the requirements of adequacy and completeness of the translation. Since Chinese and English belong to different morphological types, the main differences lie within parataxis and hypotaxis. The subject in Chinese can often be unexpressed both syntactically and pragmatically, while in English the subject is obligatory and often "rules" the entire sentence. The reproduction of the normative grammatical structure of an English sentence must begin with the compensation of the subject, and here there are several options, ranging from the use of a formal subject, an introductory construction, to the direct use of pronouns or nouns. The structural and grammatical type of the sentence, its inherent modality, context and speech situation – all these should be noted in the process of Chinese-English translation of non-subject sentences.

Key words: syntax, Chinese language, English language, translation, non-subject sentence.

Постановка проблеми. Безпідметове речення (无主句) – це специфічний тип речення в китайській мові, в якому відсутній підмет. Проблема цього аспекту в процесі китайсько-англійського перекладу вагома, і розуміння основних перекладацьких стратегій та технік може значно полегшити роботу перекладача, а також сприятиме дотриманню вимог адекватності перекладу. Через культурні відмінності, спосіб мислення носіїв, синтаксис двох мов значно різняться. Для китайської мови характерним є паратаксист, для англійської – гіпотаксист, тому наявність підмета у реченні є обов'язковою, і винятків майже не буває [1, с. 13–18]. Перед перекладачем постає завдання, керуючись відповідним перекладацьким інструментарієм, максимально точно передати зміст висловлювання при збереженні граматичних та мовленнєвих традицій мови перекладу. Часто при перекладі безпідметових речень з китайської на англійську мови ми маємо відмовитися від дослівного перекладу і залучити різноманітні перекладацькі трансформації (які майже не використовуються ізольовано) і надати максимально якісний переклад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми китайсько-англійського перекладу піднімалися у низці праць китайських дослідників, серед них Ван Маньян/王满良 «Принципи китайсько-англійського перекладу безпідметових речень/汉语无主句的英译原则» (2000), Чжан Шуцзянь/张书健 «Аналіз перекладацьких стратегій в контексті безпідметових речень китайської мови/汉英无主句翻译策略探究» (2010), Чжан Сицзе/张四节洁 «Міркування щодо паратаксисту та гіпотаксисту/形合与意合的哲学思维反思» (2001), Сюн Бін/熊兵 «Проблема диференціації понять «перекладацька стратегія», «способи перекладу» «техніка перекладу/翻译研究中的概

念混淆-义翻译策略, 翻译方法和翻译技巧为例» (2014)

Постановка завдання. Головною метою дослідження є надати вичерпну характеристику безпідметовим реченням в сучасній китайській мові та окреслити основні проблеми, що виникають у процесі їх перекладу англійською мовою, запропонувати дієві та ефективні перекладацькі прийоми та техніки.

Виклад основного матеріалу. Безпідметове, або безсуб'єктне речення – це речення, в якому відсутній підмет. Речення такого типу широко представлені в сучасній китайській мові і поділяються на два види: речення, в яких підмет відсутній на синтаксичному рівні, як от «下雨了。», «几点了?», і речення, в яких підмет опущений на прагматичному рівні, як от «走了。», «来吧!», тощо. Відмінність між ними полягає у тому, чи може бути підмет компенсований контекстом. Якщо суб'єкт дії не може бути визначений контекстуально, тоді речення відноситься до синтаксично безпідметового. Відповідно до типу речень за будовою, в китайській мові виділяють прості та складні безпідметові речення. Прості безпідметові речення належать до категорії не суб'єктно-предикативних (非主谓句) і поділяються на дієслівні («立正!»), прикметникові («好极了。»), іменникові («车!»), та такі, що представлені вигуками («哈哈。»). Дієслівні безпідметові речення часто описують природні явища, життєві ситуації, веління та накази, гасла та заклики. Прикметникові виражаються прикметниками або прикметниковими словосполученнями і часто з'являються у діалогічному мовленні, виражають схвалення або несхвалення стосовно певної справи або позиції. Іменникові безпідметові речення побудовані за допомогою іменника або атрибутивного словосполучення і використовуються для опису часу, місця,

або виражають захват; інформують про раптові події, виражають заклик або звертання. У процесі китайсько-англійського перекладу найбільшу складність становлять саме дієслівні безпідметові речення. Складні безпідметові речення – представляють собою поєднання двох чи більше простих безпідметових речень [2, с. 74]. Наприклад:

1. 沉默，寂静。(峻青《党员登记表》)
2. 清早起来，就走到那座小山了。(矛盾《雷雨前》)
3. 别吵吵，分马了。(周立波《分马》)
4. 黑漆漆的，不知是日是夜。(鲁迅《狂人日记》)

У вищенаведених прикладах складних безпідметових речень виділяємо наступні логічні зв'язки: сурядний (1); послідовний (2); мети (3); пояснювальний (4). Кожне з цих складних речень, незалежно від типу логічного зв'язку між частинами речення, належать або до синтаксичного, або до прагматичного виду безпідметових речень. Відмінність полягає лише у складності будови простого і складного речень.

В англійській мові також наявні безсуб'єктні речення. Наприклад: «Come over here!», «Stand up!» тощо. Ці зразки належать до прагматично безпідметових речень, і повністю збігаються з реченнями даного виду, що існують в китайській мові. В той же час, конкретні підходи до перекладу будуть влучні та необхідні в межах китайсько-англійського перекладу.

Вживання *синтаксично безпідметових речень* у сучасній китайській мові визначається чотирма наступними ситуаціями [3].

1. Коли мова йде про погодні явища, природні феномени, час, сезони, відстань тощо. Наприклад:

- 1) 下雨了。It is raining.
- 2) 两点了。It is two o'clock.
- 3) 出太阳了。The sun is coming out.
- 4) 停电了。The light went out.

Приклади 1, 2 є типовими безпідметовими реченнями, підмет у яких не потребує компенсації в мові оригіналу, відтак вони абсолютно самостійні, оскільки навіть за відсутності контексту не породжують двозначності. У процесі перекладу такого типу речень на англійську мову часто використовується формальний підмет «It» (приклади 1, 2) [4, с. 66], або ж граматична трансформація заміни, і додаток у реченні оригіналу набуває функції підмета у реченні перекладу (приклади 3, 4) [5, с. 42–44].

2. Безпідметове речення по типу простого речення «існування/наявності»

(存现句). В китайській мові даний вид речень описує наявність і не потребує підмета.

Наприклад:

5) 今晚有个晚会。There is going to be a party tonight.

6) 到处是一片狼藉。There is a mess everywhere.

7) 楼下有一辆车等着。There is a car waiting downstairs.

У сучасній китайській мові факт наявності або відсутності чого-небудь подається об'єктивно, для англійської мови важливим є наявність суб'єкта дії, який демонструє сутнісну єдність суб'єкта та об'єкта дії. Окрім того, в науково-технічних текстах велика кількість безпідметових речень перекладаються англійською мовою за допомогою ввідної конструкції «There+be» [4, с. 66].

Наприклад:

8) 在正确切削速度时，有许多因素要考虑。There are many things to be considered in determining cutting speed.

9) 目前，对各种消费品的要求量已大大增加。Now there is a big increase in demand for all kinds of consumer goods.

Тут на особливу увагу заслуговують деякі приказки та прислів'я в сучасній китайській мові, вирази які виражають філософську істину або моральну настанову. Такі речення англійською мовою перекладаються так само із залученням конструкції «There+be» [4, с. 67].

10) 有志者，事竟成。Where there is a will, there is a way.

11) 有压迫，就有斗争。Where there is oppression, there is a struggle.

12) 没有顺利，无所谓困难；没有困难，也无所谓顺利。Without facility, there would be no difficulty, without difficulty, there would also be no facility.

Звісно, використанням даної конструкції не слід зловживати, щоб переклад не виглядав занадто шаблонним. Наприклад: 历史上的战争，只有正义的和非正义的两类。Це речення можна перекласти наступним чином: «In history, there are only two kinds of wars, just and unjust» або «In history, wars can be divided into two kinds only, just and unjust». Але майстерний перекладач подав би переклад у вигляді «History knows only two kinds of war, just and unjust». В даному варіанті перекладу «History» персоніфіковано, використано активний стан, що дало змогу «оживити» переклад [6, с. 52].

3. У сучасній китайській мові ряд безпідметових речень з *是* використовується з метою емпізи. В такому випадку необхідним є використання формального підмета «It» в англійській мові перекладі [4, с. 68]. Наприклад:

13) 是总编亲自和我谈了话。It was the chief himself who spoke to me.

14) 就是在这儿丢了钱包。It is here that the purse was lost.

4. Велика кількість афоризмів та приказок апелюють до людини в узагальненій формі і можуть стосуватися як всіх людей загалом, так і окремої групи. У таких реченнях підмет зазвичай відсутній. Однак при перекладі англійською мовою, він має бути компенсований чи то у вигляді формального підмета «It» (приклад 16), чи то за рахунок використання займенника 2-ї чи третьої особи (приклад 15, 17-19) [4, с. 69].

15) 一朝遭蛇咬, 十年怕井绳。Once bitten by a snake, one ten years in fear of a well rope.

16) 不怕慢, 只怕站。It is better to move ahead slowly than just to mark time.

17) 种瓜得瓜, 种豆得豆。As you sow, so will you reap.

18) 下进则退。He who does not advance falls backward.

19) 一死了百债。Death pays all debts.

Прагматично безпідметові речення поділяються на: 1) такі, які визначаються мовленнєвою ситуацією/ситуативні (语境省略无主句); 2) такі, які визначаються контекстом/контекстуальні (上下文省略无主句) [3].

1. Ситуативні використовуються:

а) за відсутності потреби встановлювати або називати виконаця дії. Наприклад:

20) 又差了许多楼堂馆所。Many tall buildings, big mansions, hotels have been built.

21) 这儿将修建更多的居民大楼。More apartment houses will be built here.

В такого роду безпідметових реченнях при перекладі на англійську мову роль підмета виконує об'єкт дії, або додається людина, як суб'єкт дії, як от:

22) 山上在栽树。The trees are being planted on the hill, або Some people are planting trees on the hill.

б) коли речення представляють собою директиву (指令型无主句).

Директивні безпідметові речення представляють основну групу прагматично безпідметових речень. Часто вони апелюють до читача або слухача, надаючи вказівки, пропозиції, вимоги тощо. У сучасній китайській мові підмет в таких реченнях не виражений, семантичні та модальні варіації різноманітні. У процесі перекладу на англійську мову слід брати до уваги форму директивних речень в мові перекладу та мовленнєві традиції, з метою досягнення найбільшої адекватності перекладу. Ця форма китайських речень має наступні способи перекладу:

– переклад англійським наказовим реченням. З точки зору форми та модальності, наказові

речення в англійській мові відповідають директивним безпідметовим реченням в китайській мові, оскільки підмет у обидвох випадках відсутній, а модальність виражає пряму інструкцію. Наприклад:

23) 选台时, 现将 «调频/调幅波段转换开关» 拨到所选波段。When selecting the desired station, slide the FM/AM SWITCH to the band of your choice first.

24) 令 $f(t)$ 为实函数。Let $f(t)$ be a real function

25) 好好睡一觉, 再仔细考虑一下。Have a good sleep and think it over.

Тим не менше, китайська та англійська мова багато у чому відрізняються, і тому при перекладі директивних речень з відмінною модальністю на англійську мову не варто скрізь використовувати наказові речення, а намагатися відшукати підходящу форму вираження.

– переклад пасивним англійським реченням.

Коли китайські директивні речення містять слова «应当», «应使», «必须», «需要», «必要», «不必», «可以» тощо, які виражають вимогу або пропозицію, то наказова інтонація в таких реченнях суттєво слабшає, і виражається пом'якшувальною формою, тобто переходом від прямої директиви до непрямої [3]. Очевидно, що якщо використовувати у перекладі на англійську мову форму наказового речення з прямою директивою, то можна спотворити сенс повідомлення, не досягнувши адекватності перекладу. Таким чином, використання пасивних конструкцій і модальних дієслів буде найефективнішим способом перекладу.

2. Контекстуальні – неповні суб'єктно-предикативні (不完全主谓句).

У процесі перекладу таких речень слід додавати підмет. Наприклад:

26) 我吃了饭 ( ) 就去踢足球。I will go to play football when I have had my dinner.

27) 他买了一件衬衫, ( ) 是草绿的。She bought a shirt. It is a color of grass.

На особливу увагу заслугоує вибір підмета для його компенсації в мові перекладу, оскільки часто підмет до другого дієслова-присудка відрізняється від попереднього.

28) 弄不好就会前功尽弃。If things are not properly handled, our labor will be totally lost.

У цьому прикладі дуже важко миттєво компенсувати конкретний підмет у підрядному реченні, відтак було обрано іменник з найбільш загальним значенням «thing», а в головному реченні – словосполучення з більш конкретним значенням «our labor».

Висновки. Підсумовуючи, слід зазначити, що загальна класифікація перекладацьких підходів

до безпідметових китайських речень англійською мовою, визначених Ван Маньяном, є повною і приміною до різноманітних мовленнєвих ситуацій. Серед них: 1) компенсація підмета відповідними займенниками; 2) переклад пасивним реченням; 3) переклад директивним реченням; 4) переклад за допомогою конструкції *there + be* (для китайських речень типу «існування-наявності»); 5) переклад за допомогою формального

підмета «It». Залучення тої чи іншої перекладацької стратегії має визначатися не лише граматичними нормами мови перекладу, але й мовленнєвими традиціями, мовленнєвою ситуацією та контекстом. Лише комплексне дотримання цих принципів матиме своїм результатом адекватний переклад та збереження автентичності як повідомлення так і способу його вираження в мові перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. 张思洁, 张柏然. 形合与意合的哲学思维反思. 中国翻译, 2001 年第4期。
2. 范晓. 汉语的句子类型. 语文出版社, 1998 年版。
3. 论无主句系统. 长沙电力学院学报, 社会科学版, 2000 年第3期。
4. 王满良. 汉语无主句的英译原则. 外语教学, 2000 年第2期。
5. 张书健, 李玲. 汉语无主句翻译策略探究. 上海翻译, 2010 年第 4 期。
6. 黄洋楼. 汉英互译使用技巧. 广州, 华南理工大学出版社, 2004 年。